

ОТГОВОР НА РЕЦЕНЗИИ И СТАНОВИЩА ПО КОНКУРС ЗА
ДОЦЕНТУРА КЪМ СЕКЦИЯ *ОНТОЛОГИЧЕСКИ И
ЕПИСТЕМОЛОГИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ*, ИИОЗ

ОТ ГЛ. АС. Д-Р БОРИС ГРОЗДАНОВ

Отговор на Рецензия на Проф. Д.Ф.Н Ангел Стефанов

Искам да благодаря за позитивната оценка на Проф. Стефанов, тя има много по-голямо академично и философско значение за мен от, разбира се, важната си административна стойност. Оценка от водещ български специалист в няколкото ключови за текста области като *Кантовата критическа теория*, *Класическа философия на науката*, *Философия на физиката* и особено проблема за ригор е от особено значение за мен като все още начеващ български учен по изброените теми. Разпознаването на наречената от Проф. Стефанов „Нова вълна” на философски дискусии в областите на Фридмановия модел на научното познание показва рядко за региона познаване на специфичните съвременни (и не просто модерни) дискусии след 2000 год. Напълно споделям тази квалификация и даже бих добавил, че редица млади учени от англоезичния свят вече де факто се числят към тази вълна; имам удоволствието да познавам и да съм бил колега с някои от тях. Между другото, някои от тези млади учени са с приети публикации в *Open Court* изданието, посветено на философа Майкъл Фридман, чест, която малцина са могли да споделят и което говори за международния интерес към работата на Фридман (както е известно, много малко философи са били удостоени със собствен *Open Court Volume*). За да отговоря на питането на Проф. Стефанов от стр. 4 относно липсата на достатъчно внимание в текста към емпиричната оправданост на твърденията в системата на научното познание - причината е по-скоро техническа отколкото доктринална. В международната литература е практически почти универсално прието, че научните твърдения черпят силата си изключително по емпирически път. Както текстът показва аз напълно споделям скептицизма на Проф. Стефанов не просто към смисъла на подобна позиция а и към лекотата с която тя се приема за безвъпросна и очевидно правилна. Но да критикувам тази привидна, според мен, очевидност, бе далеч извън специфичната цел на текста, който трябваше да направи само две неща: първо, да формулира и защити идеята за неемпирична ревизируемост и второ, да демонстрира, че тя фактически участва в историческия процес на научната динамика. Приемам напълно препоръките от стр. 4 на становището за метафизическото, по същността си, разграничаване на математическите абстрактни обекти от физическите такива. Накрая искам да изразя особената си благодарност за оценката на анализа ми на *Влаковия Мислен Експеримент* в глава 6. Отново, професионалната оценка от водещия български специалист по философия на пространство-времето и философия на физиката е от особено значение за мен.

Отговор на Рецензия на Доц. Лилия Гурова

Искам да благодаря за професионалната положителна оценка на един от водещите интердисциплинарни философи в България. Съвсем нетривиално уважавам професионалното мнение на Доц. Гурова както в областта на обща философия на науката така и в областта на съвременната аналитична философия. Искам да благодаря за извършения детайлен и прецизен анализ на проблематиката на текста както и за впечатляващото контекстуализиране на моя академичен труд през последните 12 години; нещо, което той със сигурност не заслужава като отделено внимание. Изрично искам да благодаря за намирането на позоваването на статията ми от Джеймс Браун (Grozdanoff, 2004) в Станфордската енциклопедия по философия. Накратко ще отговоря на критичните бележки, които намирам за адекватни и демонстриращи професионално познаване на тази специфична проблематика. По отношение на *формулирането на целите на проекта* изводът, че рационалистически – нео-Кантианският модел на научното знание на Фридман не е толкова влиятелен колкото този на Лакатош (сравнени 219 срещу 7008 цитирания) не е изведен напълно коректно. По следните причини. Моделът е представен за първи път във (Friedman, 2001), което, сравнено с (Lakatos 1978, което е коректната година на първото издание а не 1980, както е цитирана от Доц. Гурова) дава една ефективна разлика от 23 години, налични в повече за Лакатош. Сухата сметка показва, че Лакатош е цитиран средно 205 пъти на година срещу 20 пъти на година за Фридман, което би трябвало да бъдат цифрите, изложени от Доц. Гурова, цитирания *per annum* а не в абсолютна стойност. По тези цифри вече статистически по-коректно излиза, че Лакатош е цитиран над десет пъти повече от Фридман, което все още би било убедително, ако позоваването на Google Science беше достатъчно достоверен източник за адекватна наукометрия в областта на Философията. „Бързите проверки” често пропускат важни релевантни факти, като например този, че Майкъл Фридман (2010) е един от тридесетината философи в света с посветен *Open Court Volume*, където има 25 статии разпростряни на 600 страници, в които се обсъжда неговата работа. Дори да установим реалния брой цитирания на Фридман само в този том от 980 стр. (задача, която аз намирам за философски безинтересна) и който може да изненада Google Science, това е високоспециализиран текст, произведен от водещи философи и публикуван в престижно философско издателство и лично аз приемам като достатъчно техническо основание да демонстрира ефективното влияние на модела на Фридман в съвременната философия. В сравнение, Лакатош, който е безспорно една от водещите фигури във Философия на науката през 20 век и чиято работа аз високо ценя (особено във философия на математиката и не толкова във философия на науката) няма посветен подобен *Volume*, което, разбира се, по никакъв начин не омаловажава научната стойност на неговия труд. Тези нееднозначни лъкатушения демонстрират всъщност само едно: че наукометрията в областта на Философията е силно проблематична и сухите данни по никакъв начин не са достатъчно обективен знак за влиянието на даден философ. Апропо, понастоящем в

международни конференции, семинари, курсове и др. най-спряганото име на философ на науката, които е дал оригинален епистемичен модел, основан на а priori, е това на Майкъл Фридман и не на последно място, защото той се явява като изключително влиятелен мост между двете трагично разделени традиции в съвременната философия (аналитична и континентална). В допълнение, самото сравнение с Лакатош не е особено удачно, защото дори самият Лакатош нарича своята позиция „квази емпирицизъм”, което, разбира се, е твърде далеч от самата идея на рационализма. В текста аз по никакъв начин не наричам Фридмановия модел „влиятелен емпирицистки модел” а точно обратното, „влиятелен рационалистски модел”. Не би било удачен избор да защитавам емпирицистки модел, бил той и квази, с развиване на доктрина за а priori ревизируемост. Благодаря за препоръката да разширя домейна на валидност на априорната ревизируемост. Искам да обърна внимание, че текстът експлицитно твърди и се аргументира (особено в глави 5 и 6), че има фундаментални принципи в науката, които не могат да бъдат емпирично ревизирани по простата причина, че теоретически е невъзможно да бъдат получени опитни данни за предмета на принципите. В този смисъл априорната ревизируемост има претенцията да предоставя шанс епистемолозите да анализират научния прогрес в традицията на Платон, Декарт и Кант, а именно, независимо от опита а в някои случаи и *въпреки* наличен противоречащ опит. На стр. 198 в глава 6 е развит релевантен аргумент, който бе приет както от журито в Будапеща (2009) така и от редица философи на науката в (Торонто 2004), Питсбърг (2006) и Оксфорд (2009) като оригинален и убедителен. Именно, това е аргумента, че някои фундаментални принципи на физиката (като Аристотелевият принцип за падането на телата, ревизиран от Галилей и моят пример в глава 6 с принципа на абсолютността на едновременността, ревизиран от Специална Теория на Относителността) не само не са били емпирически ревизируеми но са и исторически а priori ревизирани. Препоръката механизъм на а priori ревизируемостта да се даде „по-конкретно” не отчита наличието на детайлна и структурирана експликация на именно същия механизъм на стр. 98 в под-главата *The Notion of A priori Revisability*. Заявеното недоумение от избора на заглавие на глава 6 е лесно за преодоляване когато изразът *The revision of TTE* се вземе с другото си семантично значение в Английски и се преведе на Български с деятелното си значение за източник, причина и произход на “извършена от” а не с посесивната форма на „of”, която изразява споменатата от Доц. Гурова принадлежност. Накрая, искам отново искрено да благодаря на Доц. Гурова за внимателния, прецизен и професионален анализ на текста, както и, разбира се, за положителното заключение на нейната рецензия.

Отговор на Становище на Доц. Здравко Попов

Искам да благодаря за положителната оценка на академичната ми дейност, както и за представения положителен философски анализ на хабилитационния труд. Бих искал особено да подчертая бележката „Според мен Борис Грозданов работи по-скоро с кантианските значения на а priori, отколкото с тези на Фридман” (стр. 1). Този на

практика очевиден за Кантовите специалисти факт обикновено се пропускаше при доклади по текста, даже и на международни форуми. Доц. Попов е обърнал внимание на изключително важен *методологически* детайл на моя подход за защита и модификация на Фридмановия модел на научното познание, често оставал встрани от вниманието на философската общност. Напълно приемам критичната забележка за пренебрегването на „онази философия на науката, чиито извори се откриват във феноменологията, херменевтиката, културфилософията” (стр. 2). За съжаление това е факт, произтичащ от моята липса на достатъчна компетентност в проблематиката на този дял от философия на науката. Акцентът на моите изследвания бе, за зло или за добро, изключително в рамките на влиятелната в англоезичния философски свят аналитична Философия на Науката. Накрая, бих искал да благодаря на Доц. Попов за компетентната оценка на рационалисткия философски дух на работата, който, по ирония на съдбата, се превърна в моя входна врата на интерес към философията изобщо през есента на 1992-а година, когато бях студент в курса по *Въведение във Философията* и когато за първи път усетих интелектуалната мощ на скептическия метод на Декарт, който демонстрира как от ограничения човешки интелект ние все пак можем да стигаме до начина, по който нещата са. Настоящият труд всъщност следва същата проста схема: чрез скептическо отнасяне на водещата епистемологична дисциплина във философия на науката (модерния емпирицизъм) аз, по пътя на продуктивния, Кантов по духа си, синтез (който добавя към смятаната за тривиално единствена емпирическа ревизируемост новата а priori ревизируемост) се опитвам да стигна до метафизически заключения за природата на пространството и времето (чрез демонстриране на възможностите на предложениния механизъм).

Отговор на Становище на Проф. Д-р Христо Тодоров

Благодаря за положителната оценка. Проф. Тодоров е по-благосклонен към моята философска дейност, отколкото тя заслужава, но с философско разбиране, което изключително ценя, е отбелязал интегрирането на отделните нейни сегменти. С особена благодарност приемам духа на оценката, дадена на стр. 2, където Проф. Тодоров пише „Тази монография на Борис Грозданов представлява високо специализирано и професионално осъществено изследване по философия на науката на международно ниво, с което авторът дава свой принос в дискусиата на сериозен теоретичен проблем” и ще работя, в рамките на възможностите си, за приближаването на качеството на трудовете ми до нейната буква. Накрая, бих искал да благодаря за анализа, който демонстрира компетентност в аналитичната традиция на философията. Това е особено ценно за аналитичен философ като мен в една гостоприемна континентална крепост, каквато е българската философска общност.

Отговор на Становище на Проф. Сергей Герджиков

Благодаря за положителната оценка и особено благодаря за професионалното мнение на колега-философ на науката. Бих искал специално да благодаря за предложения превод на основния термин в текста *a priori revisability*. При една евентуална публикация на Български вероятно ще използвам предложението на Проф. Герджиков като превод. Благодаря за коментарите по избрани проблеми, засегнати в текста, ще си позволя да отговоря съвсем накратко по всеки от тях. Приемам, че в професионалната литература епистемичната дистинкция *a priori/ aposteriori* наистина е релативизирана; това всъщност се случва след Куайн и особено след програмната му статия *Two Dogmas of Empiricism*. Дебатът след Куайн, разбира се, търпи експлозивно развитие и в съвременната литература темата за *a priori* е сериозно застъпена (систематично изложение на водещите позиции има в Casullo 2003, OUP). Приемам въпроса дали има безусловно *a priori* за безспорно интересен; текстът, разбира се, никъде не твърди, че има безусловно *a priori* а само, че има *a priori* оправдани и ревизируеми фундаментални положения в науката. Приемам с интерес критичния коментар за продуктивността на емпирицизъм/рационализъм дистинкцията. За момента намирам за чисто технически удачно да следвам мейстрийм дебатите в световен мащаб, които взимат дистинкцията като достатъчно интересна за идентифициране на различни позиции и особено във философия на науката. Споделям и интерпретацията на EPR мисления експеримент – да, той ефективно играе роля на опровержение, но, бих добавил, имайки предвид, че е исторически започнал като мислен експеримент и ефективно е предизвикал ревизия на фундаментални положения в КМ (доколко приети е отделен въпрос) то той епистемологически и исторически не е имал нужда от реалните експерименти на Аспе, за да постигне целта си. Това и собствено носи духа на *a priori*, към който настоящият текст се стреми.

Отговор на Становище на Доц. Асен Димитров

Искам да благодаря за положителната оценка на специалист в интердисциплинарна област, толкова рядко разглеждана във философия на науката, а именно, теория на хаоса. По стечение на обстоятелствата теория на хаоса съчетава по своеобразен начин моите интереси в областта на философия на математиката и философия на физиката. В този смисъл определено ще помисля за евентуална бъдеща работа по избрани проблеми от теорията. Трудът със сигурност не е на толкова високо академично ниво, както любезно е представен в становището на Доц. Димитров, но неговата положителна оценка ме стимулира да работя над неговото усъвършенстване. Приемам с благодарност препоръката да обърна внимание на изследването на Швирьов върху емпиричното и теоретичното в научното познание. Недостатък на текста е, че бе разработван в продължение на години в англоезична среда, на практика откъсната от руската традиция във Философия на Науката. Това дава благоприятна възможност при удобен случай текстът да се допълни с анализи по проблематиката на научното знание,

особено в областта на физиката и математиката и особено с такива, които са базирани на история на науката. Отново, благодаря за положителното заключение на становището на Доц. Димитров.

Отговор на Становище на Проф. Д.Ф.Н. Мартин Табаков

Искам искрено да благодаря за позитивното и богато по детайли становище на Проф. Табаков, което и завършва с положителна препоръка по конкурса. За мен подобна оценка от водещ Български специалист по логика е от особено значение. По някои, основно технически и не съдържателни детайли бих искал обаче да внеса известна яснота, която изглежда необходима. По ЗРАСБ кандидатствам само по линия на хабилитационния труд и затова не виждам хипотетичната липса на достатъчно информация за статии по тема различна от дисертацията ми като релевантна. Цитираната монография „Мислени Експерименти и наука” наистина е по темата на Българската ми дисертация но това не е релевантно към настоящия конкурс и особено в светлината на факта, че никъде в подадените документи не съм твърдял противното. В този смисъл коментарът на Проф. Табаков е напълно коректен, макар и тривиално. Приемам забележката за скромността на публикациите напълно сериозно, макар и да използвам като контрапункт не публикационната ситуация на, например, колегията в ИИОЗ, а международната такава. Спрямо нея аз на практика почти нямам особени успехи (може би с изключение на трите приложени тук статии) и отчитам това като работна посока, върху която си струва да акцентирам. Впечатлението, че трудът е приет за публикация от престижно международно издателство не е основано на подадените за конкурси документи (там *никъде* не се твърди, че е приет за публикация от, например Oxford University Press; напротив, има официална бележка от Издателство ИДЕЯ с конкретен ISBN, откъдето ясно е видно, че текстът е приет за публикация от, за съжаление, не толкова престижно издателство). Възможно е подобно впечатление да е предизвикано от логото на Оксфордския Университет на предната страница на труда, което със сигурност не е логото на Oxford University Press и се намира там по силата на сключен от мен договор с Университета, според който аз съм длъжен (а всъщност имам и пълното удоволствие) да споменавам институцията при всяка публикация, направена по време или вследствие на работата си като Marie Curie Fellow в Оксфорд. Настоящият текст бе около 70% написан в Оксфорд и затова логото се намира на първата страница на труда. Искам да се извиня на рецензентите и уважаемото жури за това недоразумение, което със сигурност не е имало за цел да подведе някого, че трудът е приет за публикация в OUP. Отново, подобна заявена претенция не фигурира никъде в подадените документи. Съвсем отделен е въпросът, че по време на предварителния период на публикуването на текста тече паралелното му ревю от издателството SPRINGER и в евентуалния случай на приемането му е законово и практически възможно да пренасоча публикацията към SPRINGER, спазвайки, между другото, договорените отношения с издателство ИДЕЯ. Не приемам критичната бележка за неprecизност при изясняването на споменатите от Проф. Табаков термини „априорен

принцип”, „конститутивен принцип”, „преразглеждане” и „истина”. На стр. 25 – 30 пределно прецизно е даден работния смисъл на аргюти, в който се работи, и, което е случайно но щастливо съвпадение, голяма част от анализа на Райхенбаховия прочит на Кантовите смисли на аргюти както и, по скромното ми мнение, оригиналното предложение за критика на линията Райхенбах – Фридман, е базирано на *семантичен* аргумент, който, вярвам, Проф. Табаков ще оцени като достатъчно логически по характер и като валиден и аргументирано защитен. Ако под „преразглеждане” Проф. Табаков има предвид основния термин на текста „revisability” аз бих коригирал този превод с този на Проф. Герджиков и този на Доц. Гурова и Проф. Стефанов, именно, *ревизируемост*. Което технически, не е логически а епистемически термин и е достатъчно прецизно, по мое мнение, изяснен, поне за нивото на списания като *CJPH* и *Principia*, последното от които е водещо *логическо* списание и в което, ако не се лъжа, няма много публикации от български автори, особено такива, които не са специалисти логици. Терминът *истина* е семантичен и не директно епистемически, но въпреки това неговата работна употреба е изяснена в подглава II/1 както и, въвеждащо, в глава I. Следвайки коментара на Проф. Табаков за разликата между публикувана монография и такава под печат искам да обърна внимание, че законът никъде не прави разлика между двете и представянето на официален документ за приет за публикуване ръкопис от академично издателство е напълно законово еквивалентно на вече публикувана книга. В този смисъл не приемам, че е било необходимо да представя публикувано книжно тяло за да изпълня формалните изисквания на закона, между другото, преценени като напълно спазени и от нарочната комисия в ИИОЗ. Сравнението на представените от мен в конкурса документи с тези на други кандидати по други конкурси с термина „постараха”, който имплицира липсата на подобно „постараване” от моя страна може да се обясни с поне две причини: първо, аз приемам за многократно по-важно академичното качество на труда а не на често чисто книжния факт на неговото публикуване. Вярвам, че текстът тук е продукт на прилично и особено за българските стандарти в ИИОЗ „старание”, като детайлите за годините труд зад него са дадени накратко в съпровождащите документи. Втората причина е, че не успях да приема любезната покана на Проф. Табаков да публикувам в предложеното от него ново издателство от една страна поради вече поетия ангажимент с ИДЕЯ и от друга, поради липсата на каквато и да било известна на академичната общност история на публикациите в това издателство. Решително отхвърлям критичната бележка, че не отговарям на формалните изисквания за кандидатстване по конкурса. Сигурен съм, Проф. Табаков познава добре релевантния закон, който експлицитно дава дизюнктивен шанс на кандидатите да участват в конкурса *или* с брой статии, написани по тема различна от тази на дисертацията *или* с хабилитационен труд. Аз избрах да участвам с труд и така напълно спазвам дизюнктивното изискване на закона. В допълнение отхвърлям коментара за недостатъчен стаж по специалността: към дата 20.03.2012 аз имам документален стаж 5 календарни години 2 месеца и 20 дена, което надхвърля изискването от закона. В този смисъл бележката е не особено релевантна. Оставам съвсем настрана факта, че международният ми академичен опит, който може би също би допринесъл за оценката на споменатия от Проф. Табаков трудов стаж във връзка с

конкурса (2 години в Оксфордския Университет на позиция *Мария Кюри Изследовател* с пълен договор на щат към Философския факултет на университета, 5 месеца като Visiting Research Fellow в Центъра по философия на науката в Питсбърг и няколко откъслечни месеца на различни места по света) не е споменат в критичната бележка на Проф. Табаков (стр. 3 от становището). Приемам коментара за евентуален „мързел“ по отношение превода на текста на български като донякъде комичен: работата по текста може да се окачестви като всичко друго но не и като плод на мързел. Решението ми да напиша текста на английски е лесно обяснимо с условията, в които текстът бе написан, а решението ми да не превода текста на български е лесно обяснимо с аудиторията на този текст: в България надали бих получил повече от двадесетина реални читатели по тази всъщност специализирана проблематика, докато присъствието му на английски език разширява потенциалната аудитория значително. Което и, финално, обяснява приемането му за публикуване от ИДЕЯ на английски език, който факт странно контрастира с необяснимото за мен изречение „А ако го е домързало да си преведе текста на български спокойно можеше да го издаде в наше издателство и на английски“ от стр. 4 на становището. Бях останал с впечатление, че Проф. Табаков е установил, че текстът, предоставен на журито, рецензиран от него в становището, пространно коментиран и с удостоверена публикация е на английски език и е вече приет от „наше“ издателство именно на английски език. В заключение искам да отхвърля категорично съмнението в „Той отговаря ако и не съвсем на буквата то на духът на условия, закони, правилници и устави ...“ на стр. 3, като отново подчертая, че подадените от мен документи отговарят напълно на изискваните от закона, факт, който е потвърден и с входящ номер от комисията по преглед на подадените документи в ИИОЗ. Искам искрено да благодаря на Проф. Табаков за богатото и детайлно становище, което въпреки критичните бележки носи както позитивен дух така и позитивно заключение.

Гл.Ас. Д-р Борис Д. Грозданов

София, Март 2012